

EEN OUDE BAND UIT DE VOORMALIGE TONGERLOOSCHE BIBLIOTHEEK

-:-

Pater Dalmatius van Heel O.F.M. heeft enkele honderden *Theologische en philosophische theses*, gedurende de 17^e en 18^e eeuw verdedigd in verschillende kloosters van de Nederduitsche Minderbroedersprovincie ¹⁾, bijeengebracht. Zeer vele daarvan bevinden zich natuurlijk in de boekerijen of archieven van de Ordekloosters, maar ook in verschillende andere bibliotheken heeft hij ten behoeve van zijn werk nasporingen verricht. Een aangename verrassing wachtte hem op de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. Daar werd zijn aandacht gevestigd op een dikken band, die enkel theses van Minderbroeders bevatte en daarbij nog wel zeer belangrijke, daar de meeste ervan op andere bibliotheken niet werden aangetroffen. Hij achtte het waarschijnlijk, dat deze band uit het Minderbroederklooster te Tongeren afkomstig zou zijn.

De beschrijving echter, die hij ervan gaf, deed bij ons sterken twijfel rijzen aan de juistheid zijner gissing. Om zekerheid te krijgen, verzochten we inzage van het werk, aan welk verzoek welwillend werd voldaan. Het boekwerk bleek te bestaan uit ca. 90 Minderbroederstheses, alle dateerend uit de jaren tusschen 1674 en 1696. De ruim 550 bladen « *zijn gebonden in een stevige bruin lederen band. Op de rugzijde ziet men verschillende gouden figuren en ook in goud een bisschoppelijk wapen met de duidelijk leesbare spreuk : Veritas vincit* » ²⁾.

Dit wapen nu is in alles gelijk aan dat der abdij Tongerlo, die ook dit devies voert. Natuurlijk kan de abdij Tongerlo even weinig als het convent Tongeren iets met een *bisschoppelijk* wapen te maken hebben. Maar het wapen op den rug draagt ook geen hoed met flossen, zoodat we het als abtelijk wapen moeten opvatten, wat volkomen bij Tongerlo past en toch niet bij Tongeren.

De oorspronkelijke rugtitel is niet meer te zien. Alleen kan men bij gunstige belichting nog de beginletters BR er van onderscheiden. Dit is wel niet veel, maar toch voldoende. Want we kunnen de ontbrekende letters aangeven, als we bedenken, dat banden, waarin verschillende werkjes bijeengebonden zijn, vaak geen dektitel hebben, die heel den inhoud bestrijkt, maar dat dikwijls de titel van het eerste werk als rugtitel genomen is. Dit is hier het geval. De

1) 's Gravenhage 1931.

2) l.c., p. 80.

eerste these luidt nl. : *BReviloquium Seraphicum... praeside F. Judo Scaillet ... defendet Fr. Aegidius de Glabbais ... Lovanii 17 Jul. 1674.*

Op den oorspronkelijken rugtitel « is een papier gevestigd met de woorden : *Theses FF. Minorum. Op de eerste bladzijde staan alleen de woorden : bibl. tong.* », wat een aequivocum is, dat in het licht van het voorafgaande moet worden opgelost als : bibliotheca Tongerloensis.

Trachten wij nu na te gaan, of er ook op de theses sporen zijn, die ons vermoeden kunnen bevestigen.

Op twee theses treft men den naam fr. Henr. Sulp, als aanduiding van den bezitter. Het is echter niet gelukt te achterhalen, wie de drager van dien naam was.

Maar wel was dat mogelijk met een anderen naam, Wambacq zonder meer, voorkomend op n. 69, f. 416. Het *Necrologium Ecclesiae B.M.V. de Tongerlo* ed. Fr. W. V. Spilbeeck ³⁾ geeft blz. 33 voor 15 Febr. : « Fr. Philippi Wambacq, sacrae theologiae baccalaurei formati, vicarii in Retie (1691 ; ob 1692) ». In nota wordt daaraan nog toegevoegd : « Fuit litteris humanioribus excultissimus, poeta natus et actor oratorque facundissimus, conversationis humanitate nulli secundus ». *Catal.* ⁴⁾. Videre licet hujus viri duo poemata, alterum latinum, alterum flandricum, in opere Cornelii de Bie : *Den sedighen toetsteen*. Ibi nomen scribitur Wambach ».

Ook G o o v a e r t s ⁵⁾ kent hem, en chronologisch valt hij in den juisten tijd.

Als heenwijzing naar Tongerlo zou men ook mogen beschouwen de adresseering van n. 34, f. 220 : Rdo Dno Gerlaco de Jammer genoeg is de familienaam door het mes van den binder weggesneden. Maar het is van algemeene bekendheid, dat de kluizenaar Gerlacus van Valkenburg bij de Praemonstratensers als Ordesheilige met den cultus der zaligen vereerd wordt en in Tongerlo was toen juist een Gerlacus de Op p. 91 van bovengenoemd *Necrologium* wordt nl. voor 8 Mei aangegeven : « Gerlacus de Biscop, vicarius in Retie, in Nispen (1663) et in Parvo-Zundert (1666), pastor in Drunen (8 Maii 1669) et in Alphen (4 Dec. 1679), camerarius et pistrini praefectus (4 Nov. 1686 ; ob. 1695) ».

3) Tongerloae 1902.

4) De Catalogus, waaraan v. Spilbeeck deze notitie ontleende, is het *Memoirale, sive Necrologium Tongerloense*, waarover in hetzelfde *Necrologium* p. 213, op 22 Nov., den sterfdag van den vervaardiger, Fr. Reinerus Vichet.

5) *Ecrivains, artistes et savants de l'ordre de Prémontré*, 2, 365. Bruxelles 1902.

Misschien zou iemand willen trachten, deze aanwijzingen ten gunste van Tongerlo te verzwakken door de aandacht te vragen voor de adressen A. P. Guardiano en derg., die men op sommige theses aantreft. Doch ten onrechte. Want ook indien het een Tongerloensis was, die de theologische theses verzamelde, lag het voor de hand, dat er onder zijn Minorietentheses zouden zijn, die eerst aan Minderbroeders waren toegezonden. Misschien bestond er zelfs een soort ruilhandel : op thesis 75 leest me nml. de bemerking : *duplicata*. Daar men deze thesis slechts eenmaal in den verzamelband aantreft, moet deze notitie betrekking hebben op een andere collectie, wier bezitter — hetzij de Praemonstratenser verzamelaar, hetzij degene van wie hij deze these toegezonden had gekregen — er belang bij had, aan te geven, dat hij van deze these nog een exemplaar bezat.

Wie de verzamelaar voor dezen band geweest is, laat zich niet meer vaststellen. De dateering 1696 der jongste these sluit zoowel Wambacq als de Biscop uit, tenminste voor de afsluiting der collectie. Maar dat het een Tongerloensis geweest is, staat na het voorafgaande reeds vast.

De archivaris van Tongerlo was desgevraagd bereid nog enkele inlichtingen te verstrekken. Hij zocht onder de verschillende mogelijke titels in een catalogus uit het begin der 18^e eeuw... zonder succes. Maar hij wees erop, dat Tongerlo naast de groote bibliotheek nog een bibliotheca parva had, ten dienste der theologie-professoren en natuurlijk was dit de aangewezen plaats voor een collectie theses. Hij deelde ook mee, dat de aanwijzing « bibl. tong. » in juist hetzelfde schrift herhaalde malen voorkomt in boeken, die nog thans in Tongerlo berusten. Eindelijk herinnerde hij er nog aan, dat aan het eind van de twintiger jaren der vorige eeuw het voornaamste deel van Tongerlo's bibliotheek onder presie van de regeering der Vereenigde Nederlanden verkocht werd, maar voor een groot gedeelte overging naar de Bourgondische Bibliotheek van Brussel en naar de bibliotheek van Den Haag ⁶⁾.

Al blijkt hieruit, dat de band der theses met vele andere Tongerloosche de Haagsche ballingschap deelt, toch leek het geoorloofd er de aandacht voor te vragen, niet het minst, omdat zijn bestaan

6) W. v. Spilbeeck in zijn *De abdij van Tongerlo*, Lier 1886 blz. 621 beperkt de laatste mededeeling tot het resteerend deel van het Musaeum der Bollandisten, maar misschien zijn er ook wel andere boeken mee naar Den Haag gegaan. De aanwezigheid van dezen band kan in die richting wijzen.

aantoont, hoe men in Tongerlo met volle belangstelling het theologisch leven van zijn tijd en omgeving volgde.

Heerwijk, Abdij Berne.

C. A. V. LIEMPD.

* * *

DIE THEOLOGISCHEN STRAHOVER HANDSCHRIFTEN.

Strahov besitzt 2.000 Handschriften, leider existiert bisher noch kein gedruckter Katalog. Hrachovsky (tschechisch) : Die tschechische theologische Literatur, zitiert folgende Strahover Handschriften :

A Dogmatik :

1.) Bernardinus Senensis : Tractatus de Spiritu sancto, saec. XV (Sig. DBIII. 8 / op 5).

2.) Disputatio theologica dogmatica. saec. XVII. (DGI. 10).

3.) Amende Zacharias Josef, auditor theolog. : Quaestiones disputatae de sacramentis in III. partem Doctoris Angel. in Quaestione LX. Professore R.D. Guilielmo Dworsky, S.J. in universitate Caroloferdinandea Prag 1685 (D B IV. 9).

4.) Lugo Johannes : Tractatus de sacramentis in genere dictante in Collegio Romano 1630. (D A III. 3).

5.) Jacobus de Paradiso, Carthusianus Erfordensis : Tractatus de animabus a corporibus exutis. (D A II. 1 / op 2).

6.) Falk Franciscus prof. : Praelectiones theologiae dogmaticae. (D A III. 42, 43).

7.) Thomas Aquin. : Tractatus in corpore Christi in 28 sermones divisus. saec. XV. (D A IV. / op. 1).

8.) Thomas Aquin. : Compendium theologiae veritatis. saec. XIV. (D B III 6 / op. 1).

B Moral :

1.) Gregorius Papa : Liber VI. moralium beati Job. (saec. XII. oder XIII.) Liber VI-XVI. Explicatur liber XVI. moralium S. Gregorii (D B III. 3).

2.) Gregorius Papa : Prima pars moralium. Pergament. saec. XII. oder XIII. (D G III. 16).

3.) Tractatus varii. Inc. prima pars dicte minoris : Quoniam peccantibus post baptismum. saec. XIV. (D B III 6 / op. 3).

4.) Tractatus de virtutibus et vitiis. saec. XIV. o. XV. (D C III 11 / op. 2).

5.) Virtutes cardinales, saec. XV. (D B V 52 / op. 4).